

vät, ja he tapailivat usein; esimerkiksi vuonna 1841 Grot vietti useita päiviä Runebergien luona Porvoossa. Venäläiseen kirjallisuuteen Runeberg tutustui Grotin välittämien saksannosten kautta, hän hankki esimerkiksi kokoelman Puškinin runoja saksaksi ja Koenig-nimisen kirjoittajan teoksen *Literarische Bilder aus Russland* (1837).

Puhutte paljon myös Žukovskista...

MK: Tähänastisessa tutkimuksessa ei ole muutamaa artikkelia lukuun ottamatta juurikaan huomioitu Runebergin suhdetta Vasili Žukovskiin. Hänhän oli kruununperijän pääopettaja ja silloin Venäjän kansallisorunoilijana pidetty, ja hänet vihittiin myös – tosin poissaolevana – filosofian kunniaohtoriksi Helsingin Aleksanterin-yliopiston 200-vuotisjuhlassa 1840. Grot piti Žukovskin ja Puškinin runoilijantyötä ohjelmallisena, ja sen on täytyntä olla keskeisesti esillä myös Runebergin ja Grotin seurustelussa. Ja olihan Žukovski muutenkin jo tunnettu Suomessa, *Åbo Tidningarissa* oli eräs hänen novellinsa ilmestynyt ruotsinnoksena niin varhain kuin 1829, Runeberg-puolisot puolestaan julkaisivat 1835 “Schukowskin” *Balladin* käännöksen.

Voi sanoa, että Runebergin ja Žukovskin runoilijankehityksessä on tiettyä rinnakkaisuutta. Žukovski oli nimenomaan patrioottinen runoilija, hän kirjoitti esimerkiksi tunnetun Borodinon taistelun muistorunon. Vastavasti Runeberg omaksui Suomen patrioottisen kansallisorunoilijan roolin, viimeistään 1846 alkaessaan kirjoittaa *Vänrikki Stoolin tarinoita*. Aivan kuten Borodinon voitolla oli venäläisille suuri merkitys juuri moraalisisessa mielessä, samoin *Vänrikin* tarinat käsittelevät Suomen sotaa moraaliselta kannalta. Myös Kulnevin hahmo lienee ainakin osaksi pe-

räisin Žukovskilta.

Entä *Nadeshda*, Runebergin “venäläinen” eepos? Käsittelette sitä kirjassanne kovin lyhyesti...

MK: Totta puhuen, Runeberg kirjoitti *Nadeshdan* aika nopeasti. Se oli hänellä yritys päästä kansainvälisesti tunnetuksi kirjailijaksi. Mutta melko pian *Nadeshdan* ilmestymisen jälkeen yleinen suhtautuminen Venäjään muuttui Euroopassa, tarkemmin sanottuna vuosien 1843-1844 paikkeilla. Radikalismi alkoi taas nostaa päätään 1830-luvun rauhallisemman kauden jälkeen. Aika vaati jotain uutta, ei enää korkealentoisia eepoksia, vaan jotain joka sisällöllisesti ja tyylillisesti vastaisi enemmän “yhteiskunnalliseen” haasteeseen. *Nadeshdan*, samoin kuin *Kuningas Fjalarin* edustama romanttinen suuntaus oli käymässä vanhanaikaiseksi.

Nadeshdassa Runeberg muuten näyttää käyttäneen yhtenä tärkeänä lähteenään erästä 1822 ilmestynyttä ruotsalaista anekdoottikokoelmaa ruhtinas Potjomkinista. Sitä ei aiempi tutkimus ole huomannut.

Viittaatte kirjassanne siihen, että Vänrikki Stoolin ta-

rinoiden kertojahahmon esikuva oli itse asiassa eräs aiemman, jo Kustaa III:n aikana käydyn sodan veteraani. Miksi oikeastaan Runeberg valitsi juuri vuoden 1808-1809 sodan kuvauksensa kohteeksi?

MK: Kyllä siihen oli hyvät syyt. Kustaan sota 1788-1790 oli hyökkäyssota. Sitä ei koettu legitimiin Ruotsissakaan, saati sitten Suomessa, jossa se johti Anjalan liittoon. Sen sijaan vuosien 1808-1809 sodan luonne oli sellainen, että se antoi mahdollisuuden käsitellä kipeää kysymystä – Suomen liittämistä Venäjään. Runeberg osoitti, että Suomea ei sittenkään luovutettu noin vain. Myöhemmin syntyneitä käsitettä käyttäkseni voisi sanoa, että Runeberg halusi esittää sodan tapahtumat “torjuntavoittona”. Oli näet olemassa tietty ristiriita siinä, miten maan eliitti piispa Tengströmin johdolla ja toisaalta kansa ottivat vastaan venäläiset valloittajat, ja Runeberg tasapainoili näiden kahden kannan välissä.

*Matti Klingeä haastatteli
12.3.2004 Vesa Oittinen*

IV VIEPÄ

Joensuussa pohdittiin Luoteis-Venäjän kehitystä ja asemaa

Lukuisa, noin 180 suomalaisen ja ulkomaisen tutkijan joukko koontui 11.-12. maaliskuuta vuotuisille Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuspäiville. Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seuran järjestämät päivät olivat järjestyksessään neljännet. Päivien aiheena oli Luoteis-Venäjä: Venäjän reunalla, Euroopan reunalla? Aiheen valinnassa näkyi Joensuun yliopiston, tämänvuotisten päivien paikallisen isännän, Venäjä-tutkimuksen suuntautumi-

nen. Maantieteellisen rajauksen vastapainoksi päivien rungon muodostaneissa neljässä alustuksessa teemaan liittyviä kysymyksiä tarkasteltiin puolestaan varsin monipuolisesti eri tieteidен näkökulmista ja totuttuja näkemyksiä haastaenkin. Kuulijojensa esitelmät herättivät monia kysymyksiä ja kommentteja.

Professori Jukka Korpela (Joensuun yliopisto) tarkasteli esitelmässään Suomen ja Venäjän välisiä rajoja ja rajasetutia histo-

rian näkökulmasta. Esitelmän otsikko oli Border and Frontier in the European North East. Hän korosti rajojen ja rajaseudun historiallisuutta ja konstruointumista varoittaen käyttämästä itsensänselvyyksinä sellaisia käsittepareja kuin ”itä” ja ”länsi”, ”Eurooppa” ja ”Ei-Eurooppa”, ”länsi” ja ”Bysantti”. Tässä kuviossa Suomeksi kutsutun alueen ja valtion paikka ei myöskään ole selvä, kun katsotaan ajassa taaksepäin – Suomea, Karjalaa ja Venäjää nykyisessä mielessä ei ole vielä keskiajalla ollut olemassa.

Puheenvuoro esitti tuoreen, meneillään olevaan tutkimukseen liittyvän kysymyksenasettelun Suomen ja Venäjän rajaseuduista ja siitä, kuinka käsitykset ”meistä” ja ”toisista”, ”heistä” ovat konstruoituneet näillä alueilla. Käsitteiden tulkintaa tutkimuksessa vaikeuttaa historiallisten dokumenttien luonne. Ne tuovat esille virallisen kannan sekä hallitsevaa valtiota ja kirkkoa edustavien viranomaisten rajanvedot. Se, miten ihmisten itsensä tuottamat nimitykset itsestään ja muista ovat rajaseuduilla muodostuneet, voi kertoa erilaisesta asetelmasta jaoissa ”meihin” ja ”heihin”. Korpela kyseenalaisti jaon ”itä” ja ”länsi” merkittävyyden kansan keskuudessa esimerkiksi sillä, että suomalaisten käyttämällä nimityksellä ”ryssä” itäisestä vihollisesta ja karjalaisten käyttämällä nimityksellä ”ruotsi” läntisestä vihollisesta on alun perin ollut sama merkitys.

Professori Mihail Odesskij (Venäjän valtion humanistinen yliopisto, Moskova, RGGU) analysoi reuna-alueetamaa tarkastelemalla käsitteitä ”provinssi” ja ”provinssiaalinen” venäläisessä kulttuurissa. Esitelmän otsikko oli Conceptualisation of the Province in Russian Culture.

Venäjän historian saatossa provinssi-käsitteen merkitykset ovat muuttuneet. Käsite tuli

käyttöön 1600- ja 1700-luvuilla. Pietari I:n aikana provinssi-sanalla viitattiin hallinnolliseen alueeseen, mutta Katarina II:n hallintokaudella ”provinssi” tuli kulttuuriseksi metaforaksi. Käsitteellä oli joko positiivinen tai negatiivinen merkitys – sillä voitiin viitata joko idylliseen ja puhtaiseen tai sivistymättömään. Jos ”provinssi” olikin tunnettu ja semioottisesti ladattu termi ennen vallankumousta, sen jälkeen se hyllytettiin. Käsitteen takapajuisuuteen viittaava merkitys ei sopinut sosialistiseen teollistamispolitiikkaan eikä alueiden tasa-vertaisuuden korostamiseen Neuvostoliitossa. Nyky-Venäjällä käsite on noussut taas arvoonsa. Tämä näkyy esimerkiksi mainonnassa, jossa ”provinssiaalinen” on korkeassa kurssissa; taiteilijat pitävät provinssi-näytteilyitä keskellä Moskovaa; myydään provinssi-luksusta. Odesskij katsoikin sen nykykäytössään positiiviseksi käsitteeksi. Provinssi-sanan renessanssi on yksi esimerkki kielen dialektisuudesta. Aikaisemmin kielletty voi nousta uudelleen arvoon ja toisinpäin.

Tohtori Elena Belokurova (Pietarin eurooppalainen yliopisto) tarkasteli otsikolla Identity- and Region-Building in the Russian North-West luoteisvenäläisen identiteetin muodostumista federaation luoteisella alueella. Hän esitteli tutkijaryhmänsä äskettäisen tutkimuksen alustavia tuloksia. Belokurova eritteli, kuinka keskustelussa federaation aluehallinnon uudistuksesta huomio on kiinnitetty sen laillisiin ja poliittisiin perusteisiin sekä alueiden johtajien rooleihin ja toimintaan. Belokurovan mukaan on kuitenkin käynyt selväksi, että uudistuksen eräs seuraus – ei välttämättä tarkoituksellinen – on ollut federaation subjektien välisen yhteyksien tiivistyminen ja kehittyminen piireissä. Tutki-

musryhmä olikin kiinnostunut siitä, kehittykö alueilla yhteisiä poliittisia yhteisöitä ja identiteettejä. Niiden muodostumisessa Belokurova korosti ylhäältäpäin tapahtuvan poliittisen projektin yhteyttä kansalaisten, ruohonjuuritason ”todellisuuteen”, identiteettiin realiteettina.

Federaation alueista ja etenkin luoteisesta alueesta löytyvät elementit identiteetistä poliittisena projektina. Tutkimuksen aineisto muodostuu lähinnä poliittiseen eliittiin kuuluvien sekä toimittajien syvähaastatteluista ja tutkimuskohteina ovat olleet Novgorodin alue sekä Karjalan tasavalta. Tulosten mukaan identiteetti realiteettina, joka näyttäytyy valmiuksina integroitua toisten alueiden kanssa ja yhteistoimintaverkoston tiivistymisenä, vaihtelee. Karjalan tasavallassa on enemmän valmiutta yhteistyöhön, kun taas Novgorodin alueella esiintyy itseriittoisuutta. Näissä eroissa näyttäytyvät alueiden kokemukset kansainvälisestä yhteistyöstä ja eri alueiden sijoittuminen Pohjois-Euroopan alueellistumisprosesseissa niiden sisäisen historiallisen, poliittisen, taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen lisäksi.

Professori Helmut Klüter (Greifswaldin yliopisto) vertaili Luoteis-Venäjän ja Siperian sosioekonomista kehitystä monipuolisen ja mielenkiintoisen tilastoaineiston valossa. Hän korosti erityisesti etäisyyksien ja niiden voittamisen merkitystä taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen ehtoina. Erikoisen tarkkaan hän eritteli maantie- ja rautatieverkoston sekä lentoliikenteen tilaa. Vaikka Euroopan puoleisella Venäjällä on rautatieverkosto suhteellisen hyvin toimiva vielä nykyäänkin, on Siperiassa tilanne yhteyksien suhteen toinen. Lentoliikenne on romahtanut eikä investoinneista ole tietoa. Puheenvuoro sisälsi myös varsin

elävän kuvauksen venäläisten ja länsimaisten lentokoneiden teknisistä eroista soveltuvuudessa Siperian lentokenttien olosuhteisiin.

Etäisyysongelmien lisäksi Klüter kosketteli sosiaalisia indikaattoreita, kuten väestönkehitystä ja tarttuvia tauteja. Vaikka Luoteis-Venäjän ja Siperian vertailuissa tulivat esille suur-alueiden erot, lähinnä ensimmäisen eduksi, Klüter ei optimismia valanut. Hänen päätelmänsä Venäjän ja etenkin esityksessä käsiteltyjen alueiden sosio-ekonomisesta uudistumisesta korostivat sitä, että kyse on enemmänkin atomisoituneista talouden saarekkeista. Niistä joissakin uudistumista sekä siirtymistä markkinatalouteen on tapahtunut, kun taas joissakin kyse on lähinnä selviytymistaisteluista. Toisaalla saataan toimia pitkälti vielä neuvostotalouden kaltaisissa olosuhteissa ja toisaalta löytyy taas suurten moskovalaisten tai länsiyri-tysten "siirtomaita".

Päiville osallistujat vaihtoivat ajatuksia kahden päivän aikana monissa työryhmissä. Työryhmät kokoontuivat hyvinkin erilaisten teemojen, tutkija- ja asiantuntijaryhmien sekä -projektien puitteissa. Mukana oli 13 työryhmää:

- Approaches to Local Texts
- Geographical Transformations of North-West Russia
- Karjalan tasavalta 2000-luvulla

- Ympäristöpolitiikka Luoteis-Venäjällä
- Populaarikulttuuria susirajalta eli Luoteis-Venäjältä
- Venäjä ja emigraatio
- Coping and Adaptation in Rural and Urban Russia
- On the Border of the European Union and Russia
- Cross-Border Information Services
- Kansallisuus: tulkintoja kansallisesta identiteetistä sosialismista ja jälkisolialismista
- Venäläinen mediateksti ja sen sosiokulttuurinen konteksti
- Future of Northwest Russia: a part of Europe or apart from Europe?
- Matkailu ja Venäjä

Aiheiden kirjo kertoo suomalaisen Venäjä-tutkimuksen laaja-alaisuudesta. Kuten yleensäkin, työryhmissä olisi ollut monta mielenkiintoista puheenvuoroa. Paljon mielenkiintoista jäi kuitenkin kuulematta, sillä kahdessa paikassa ei voi olla yhtä aikaa. Ohjelman täydensi Joensuun yliopiston tarjoama illanvietto, joka oli runsaudessaan ja ilmapiiriltään inspiroiva. Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen päivät ovat läheneet kiertämään. Kannattaa suunnata ensi talvena Tampereelle, jossa seuraava tapaaminen näissä merkeissä järjestetään.

Kaija Heikkinen
Minna Piipponen

sessä.

Underground leimaa tarkoituksella Tusovkan harjoittamaa kulttuurivaihtoa. Pietarissa puhutaan Cleaning Womenista, Alamaailman vasaroista, Candy Darlingista, Rinneradiosta, ja tulevaisuudessa mainetta voisi halutesaan niittää Giant Robot tai Kuumun Profeetta. Toiminta on myös haarautunut lähtökohdistaan mm. siten, että aktiivi Mikko Keinonen pyörittää nykyään Tusovka Records -tuotantoyhtiön toimintaa. Tuorein tuotos on Mjortvye Gruši -yhtyeen suomalaistuotantoinen albumi *Vily v bok!*

Tusovka on tuonut Pietarista Suomeen myös kaupungin rockin kermaa, kuten DDT:n, Deaduškin ja Tequilajazzzin. Enemmän Suomea ovat kiertäneet ja vähän villinneetkin tyttöbändit Babslei ja sen kahtiajaosta syntynyt Iva Nova. Tämän kevään Tusovkarock-festivaalissa oli vuorossa pitkän odotuksen jälkeen todellinen neuvostorockin klassikkoyhtye, Auktsyon. 1990-luvun alku oli Auktsyonin huippuaikaa Pietarissa, yhtyeestä tuli Neuvostoliiton loppuun uskovalle kumoukselliselle älymystölle luontevia äänitorvia. Uusvasemmistolaisuus ja neuvostokokemuksen kaupallistaminen on venäläisessä kulttuurissa nyt muotia, joten varhaiseen neuvostokulttuuriin viittaileva Auktsyon on taas pop.

Auktsyon-nimellä yhtye on toiminut vuodesta 1983, jolloin neuvostorock eli kukoistuskautaan keskuksessaan Leningradissa. Ska oli tullut Neuvostoliittoon erityisesti Strannye Igry -yhtyeen (nykyisin Deaduški) tuomana, ja myös Akvarium koetti tätä genreä levyillään. Auktsyonista jalostui avantgardistinen skan, reggaen, jazzin, afrikkalaisen etnon, neukkuiskelmäparodian ja popin yhdistelmä.

Osana myöhäissosialismin vaihtoehtoälymystön kulttuuria

Vallankumous myytävänä

Tusovkarock-festivaali 26.-28.3.2004, Gloria, Helsinki.

Suomalais-pietarilainen rockvaihto käy vuosi vuodelta kiinnostavammaksi. Vuodesta 1998 toiminut venäläisen populaarikulttuurin yhdistys Tusovka ry.

(www.tusovka.fi) tuo pietarilaisbändejä Helsinkiin ja muualle Suomeen ja vie vastaavasti suomalaisia Pietariin. Tusovka onkin jo tavamerkki Pietarin kaduilla ja klubeissa. Järjestö pyörittää nykyään myös kuukausittaista Tusovka klubia Umo Jazz Hou-